

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Форум

Волонтёр кымылдау ну кыйматы дайым кётюрюллюгю ишексизди

9-12 июльда Элбрусну тийре-синде Къабарты-Малкъар кыйрал университетни окъутуу-илму базасында Шимал-Кавказ федерал округну добровольцелерини форумлары бардырылады. Анга округну битеу регионларындан да 250 адам къатышхандыла, ол санда социал магъаналы жумуш-ла тамамлагъан коммерциялы болмагъан организацияланы келечилери, кеси ыразылыклары бла ахшы ишле тамамлагъан кымылдауаны башчылары, «Доброволец России-2019» конкурсуна проектлери кёргозтгенле да.

Орта кюн а ахшы ишле толтургъанлагъа кьонакыгъа РФ-ни Президентини Шимал-Кавказ

федерал округда толу эркинликли келечиси **Александр Матовников**, КъМР-ни Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан **Казбек Коков** келгендиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

БАЙЛАМЛЫКЪЛА

Казбек Коков Иорданияны Россей Федерацияда Энци эмда Толу эркинликли Келечиси Амджад Адайле бла тубешгенди

КъМР-ни Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан **Казбек Коков** Правительствону юйюнде Иордания Королевствону Россей Федерацияда Энци эмда Толу эркинликли Келечиси **Амджад Адайле** бла

лыкъланы айнытырча амалла кенг болгъанларын чертип айтхандыла. Энци эмда Толу эркинликли Келечи Къабарты-Малкъарны башчыларына, республиканы битеу жамауатына Иорданияны Королю Абдалла

бла экономика жаны бла бирге ишлеуно кючлендириуно дурус керебиз», - дегенди ол.

«Россейни бла Иорданияны араларында шубх халладан, кыйралларыбызны башчыларыны бир бирге хурмет этиулеринден юлгю алабыз эмда республикагъа жетген жумушланы чеклеринде бирге ишлеуно кючлендириуге кесибизни юлюшюбно кьосаргъа хазырбыз», - дегенди **Казбек Коков**.

Тубешюге Иорданияны Россей Федерацияда Посольствосуну биринчи секретары **Мутасем Альбашир**, КъМР-ни баш федерал инспектору **Евгений Ткачев**, РФ-ни Тыш кыйралла бла ишлерини министерствосуну Минеральные Воды шахарда келечисини къуллугъун толтургъан **Мария Крутичева**, КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары **Мурат Карданов**, КъМР-ни экономиканы айнытуу министри **Рахайланы Борис** да къатышхандыла.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

тубешгенди. Сыйлы кьонакы бизни республикагъа кыйрал жумуш бла келгенди. Ушакъны кезиуонде ала экономика жаны бла бирге ишлеуно кыйсы бёлюмде кючлендириуге боллугъуну юсюнден селешгендиле. Эл мюлк, туризм эмда курорт-рекреация жаны бла ишчи байлам

Экинчини атындан салам бергенди, кыйыматлы байламлыкъланы андан ары кючлендири бардыр гъа хазырлыклары ючюн жюрек ыразылыгыын билдиргенди. «Иорданияны бла Къабарты-Малкъарны араларында тарых байламлыкъла эрттеден бери келедиле. Бюгюнлюкде биз регион

АЧЫЛЫУ

Уллу Хорламыгъа жораланган жумушланы бийик гаражада бардырыгъа себеплик этерик ара

Нальчикде Уллу Ата журт урушда Хорламыны 75-жыллыгын белгилеу жумушланы бардырыгъа болушурукъ волонтерланы хазырлау жаны бла Шимал Кавказда координация ара ачылганды. Ол сабий чыгъармачылыкны «Кюн шахар» академиясында орналлыкды.

Аны кыуанчлары халда ачылыуна КъМР-ни Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан **Казбек Коков**, РФ-ни Президентини Шимал-Кавказ федерал округда толу эркинликли келечисини орун-

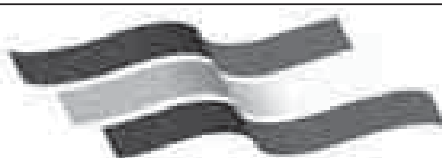
басары **Сергей Стариков**, КъМР-ни Парламентини спикери **Татьяна Егорова**, «Хорламыны волонтерлары» кымылдауу таматасы **Ольга Амельченкова**, Правительствону, ветеран, добровольческий эм билим беруу организацияланы келечилери да къатышхандыла.

Къабарты-Малкъар Уллу Хорламыны кыуанчлары бардырыгъа болушхан волонтер биригиулену битеуроссей конкурсуна айырмалы беш субъектни арасына киргенин айтырчады. Шимал Кавказда во-

лонтер кымылдауу регионла аралы площадкасын кыуаргъа эркинлик да республикагъа аны себепли берилгенди.

«Ара ачылганы бизни волонтерланы жетишимлерини белгисиди, ол республикада бу кымылдауу андан ары айнытыр гъа себеплик этерикди деп бек ышанама. Арада бардырылыккъ окъутуу Хорламыны 75-жыллыгыны кыуанчлары бийик даражада кыуаргъа болушургуна ишексиме», дегенди **Казбек Коков**.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къабарты-Малкъар
Республиканы
Парламентини алтынчы
чакъырылыууна
депутатла айырыу

2019 жылны 8 сентябри

Саугъалау

Айыпсыз урунганлагъа, белгиле жетишимлеге жетгенлеге – сыйлы грамотала, ыспас къагъытла

Къабарты-Малкъарны Парламентини бешинчи чакъырылыуу орта кюн болгъан жыйылыуу хычыуун жумушха жораланганды – республиканы экономикасын, социал сферасын, культурасын, саулыкъ сакълауун, билим берууун, спортун эм башха бёлюмлерин да айнытугъа кыйын салганла белгиленгендиле. Ол кюн республиканы законла чыгъаруучу органыны сыйлы грамоталары эмда спикерни ыспас къагъытлары бла битеу да 90 адам саугъаланганды.

Кесини алгъышлау сёзюнде, республиканы законла чыгъаруучу органыны башчысы **Татьяна Егорова** алагъа жюрек ыразылыгын билдиргенди.

Ахыры 3-чю бетдеди.

Жазылыу

Газетибизни августдан алып башларча

Сиз бир тюрлю сылтауда бла «Заманга» жазылалмай къалгъан эсегиз, ишни тюзетирге онг барды. Июльну 26-сына дери, почтагъа барып, ана тилибизде чыкыгъан газетге жазылсагъыз, аны 1-чи августдан алып башларыкъсыз.

Жазылыуу беш айгъа багъасы-580 сом 25 капекди.

Бизни индексбиз - 51532

Элбрус-2019

Шимал-Кавказ федерал округну битеу субъектлеринден да жаш адамла Тегенеклиде жыйыллыктыдыла

Къабарты-Малкъарга ишчи жолючулукну чеклеринде РФ-ни Президентини Шимал-Кавказ федерал округда толу эркинликке келечиси Александр Матовников эмда КъМР-ни Башчысыны къуллугун болжаллы халда толтурган Казбек Кокков «Элбрус-2019» региона аралы лагерде солуганла бла тубешгендиле. Ол Элбрус

районда Тегенеклиде Къабарты-Малкъарда бла Къарачай-Черкесде эки республиканы да жылларын белгилеуно чеклеринде къуралганды. Анга 15-18 жыллары толган жюзден аслам жаш бла кыз кызышадыла.

Лагерь эки республиканы да халкъларыны араларында мамырлыктыны, келишуулукну, къоншулукну тёрелерин

къатыландырыр мурат бла бардырылады. Полпред бла КъМР-ни оюучусу ушакъны кезиунде жашланы бла кызыланы сорууларына жууапла бергендиле. Келир жыл а мында Шимал-Кавказ федерал округну битеу субъектлеринден да жаш адамланы жыйып, регионла аралы лагер бардырырга оюу этилгенди.

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

- Аскер махтаулукну шахары Нальчик волонтерланы билимлерин ёсдюрюу арагъа бурулганы алааматды. Хазырлануу округ даражада бардырыллыкды. Бизге башха шахарладан бла регионладан жаш адамла келликдиле. Араны ачылганы бла Эсгериуну эм махтаулукну жылына хазырланып башлайбыз. «Хорламны волонтерларына» уа бу башламчылыклары ючюн ыразылыгымы айтырга сюеме. Бизни аллыбызда энтта уллу жумушла, борчла бардыла,- деп белгилегенди Сергей Стариков.

Ольга Амелченкова уа ёсуп келген телюню Эсгериуну эм махтаулукну жылына тири къатышырга, аны чеклеринде торлю-торлю башламчылыкла этерге чактырганды. «Быйыл Шимал-Кавказ федерал округда Хорламны кюнюн белгилеу жумушланы бийик даражада бардырырга сегиз мингден аслам волонтер болушханды. Округ ара ачылганы бла уа жоуреклери ачык адамла бизни

тизгинлерибизге къошулурла деп ышанама»,- дегенди ол.

Мындан ары уа бу учреждениада жамаут эм патриот акцияла бардырыллыкдыла, ол санда «Сталинград сермеш» деген квест ишлеп башлаганды. «Хорламны волонтерлары» кымылдауу республикада белююню башчысы Карина Кумыкованы айтханына кёре, оюну кезиунде «сержант Павловну ююну» къорууларга тошерикди. Бу квест КъМР-де 18 июльга дери ишлеркиди.

Хорламны 75-жыллыгына волонтерланы хазырлау жаны бла округ координация араланы сайлау конкурс 5 мартдан 11 апрельге дери бардырылганын айтырады. Ол «Хорламны волонтерлары» кымылдауу, Жаш адамланы ишлери жаны бла федерал агентство эм «Роспатриотцентр» кырал учрежденианы башламчылыклары бла къуралганды. Анда Курск, Ленинград, Волгоград, Нижегород, Сахалин областьла, Къабарты-Малкъар Республика, Ханты-Мансий автоном округ бла Алтай край хорлагандыла.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствоосуна пресс-службасы.

Волонтер кымылдауу кыйматы дайым кётюрюллюгю ишексизди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Жаш адамла бла тубеширден алга ала волонтер кымылдауу тамамлаган жумушла бла шагъырей болгандыла. Анга аталган кермючде «Халаллыкны четени» акцияны, медикле бла бирге бардырылган жандауулук жумушланы, табийгъатны тазалау ишчи юслеринден шартла бар эдиле.

Шимал Кавказны волонтерлары, сёз ючюн, былтыр КъМР-де алты минг терекчик орнатхандыла, Ингушетияда 20 черекни жагъаларын тазалагандыла, 12 шауданын киркипикден ариулагандыла, пластик жыярча, минг энчи контейнер салгандыла. Неда Дагъыстанны волонтерлары ишчи болжаллары тауусулган 300 килограмм батарейка эмда 4,5 минг пластик шеша башла жыйгандыла.

Александр Матовников, кеси ыразылыклары бла ахшы ишле тамамлаганла бла тубешуину ача, бу кюнде кыралны башчысы Уллу Хорламны 75-жыллыгын белгилеуно чеклеринде 2020 жылы Эсгериуну эм махтаулукну жылында белгилеуно юсюнден Указгъа къол салганын айтханды. «Бизге – власть органлагъа, волонтерлагъа да жууаплы жумушла толтургъа тошерикди»,- дегенди ол.

Шимал Кавказда волонтер кымылдауу торлюлерин айнитыу жаны бла мадарла этилгенлерин чертгенди ол. Ол санда ресурс арала ачылгандыла, Стратегиялы башламчылыклары агентствосу барды. «Волонтер иш артыкда магъаналыды. Анга уа жаш адамла бла бирге тамата да къатышады: бек кичиге - 3,

таматагъа уа 97 жыл толганды. Былтыр «Машук-2018» форумда Россейни Президентини: «...бек иги волонтер проектле жюрекде туудыла...»,- деген эди»,- деп эсертгенди ол.

Полпред Кавказны къоруулау сермешде хорламга тийшли багъа берилмегенин да белгилегенди. «Аны юсюнден ветеранла тубешуиледе айтыучудула. Аны ючюн РФ-де Кавказны азатлауно кюно тохташдырылурча, ол октябрьде белгиленирча мадарла толтуруладыла»,- деп къошханды ол.

Казбек Кокков а жылдан жылга волонтер кымылдауу кенгере барганына ыразылыгын айтханды. «Бюгюн былайда жыйылганыланы игиликни, ахшылыкны, жандауулукну ниетлери бирикдиредеди. Сиз жюрегизини ачыктыгыны хайырындан социал магъаналы жумушла толтурасыз, патриот, культура, билим беруу акцияла бардырасыз. Билимгизини, фахмугъузуну ата журтубузну айнитыугъа къоратханыгъыз артыкда магъаналыды»,- дегенди ол.

Ызы бла уа волонтерланы Александр Матовникова бла Казбек Кокковха соруула берирге онлары болганды. Жауун тамата да тохтай турганына да къарамай, ушакъ сагъатдан артык барганды. Жаш адамла уа экология, социал магъаналы соруулары кётюргендиле, бир неча предложения да этгендиле.

Бу жол форумга экологияны къоруулауу жашау жорукъгъа салган жашла бла кызыла аслам жыйылган эдиле. Аладан бири, КъМР-ден Аскер Жеруков, табийгъатны сакълау бла кюрешген организацияла кёп болганыларын айтып, бирикдирилген штаб

къуаргъа предложение этгенди. Жаш адамла уа анга къарсла бла тубегендиле. Полпред да, бу ишни магъаналылыкны белгилеп, болушургъа айтханды.

Александр Матовников бла Казбек Кокков, волонтерла къаллай жумушла бла кюреширге суйгенлерин билирге да суйгендиле. Полпред, сёзсюз, экологияны сайлаганын айтханды: «Мен тауланы бек сюеме. Табийгъат бизге саугъалаган сейир, алаамат жерлене сакъларга борчлубуз»,- дегенди.

Казбек Валерьевич а волонтерла чомарт, халач, ахшы жумушла толтурганыларын артыкда магъаналы болганын чертип: «Медбрат окуна болуп, адамлагъа болушургъа хазырма»,- дегенди.

Кавказда добровольчество бла байламлы кымылдауу иги айныганыларын белгилеп, мында халкъла аралы жумушла бардырырга, алагъа волонтерланы да къатышдырырга предложение этилгенди. Александр Матовникову айтханына кёре, РФ-ни Президентини Кавказда экономика форум бардырырга оюу этгенди.

Ол келир жыл октябрьде къураллыкды. Кесине да Каспий тенгизини къыралларыны келечилери къатышырыклары белгиленеди. Кертисин айтханда, Кавказны юсюнден тыш къыраллада угъай, кесибизде окуна адамла тюз хапар билмедиле. Уллу шахарлада жашаганла мында къоркъуулу болган сунадыла.

Быллай форум а регионну юсюнден тюз жангылыкла билдирирге, аны бла бирге уа Кавказны экономикасын айнитырга себеплик этерикди.

Сёзсюз, анда волонтерлагъа ышаныулук уллу боллукду,- дегенди полпред.

Уллу Хорламны байрамыны чеклеринде Москвада саулыклары осал болганыла чабышуула бардырылганын эсерттип, Кавказда да аллай акция къуаргъа тилек этилгенди. Полпред бу башламчылыкгъа бюсюрегенди эмда анга арабчыкълада жюрюгенле бла бирге аяк машинаны суйгенлени да къошаргъа боллугун айтханды.

Къарачай-Черкесни келечилери уа «КЧР-онлайн» проект бла шагъырей этгендиле. Интернет порталны болушугуу бла адамла жашаганын жерлеринде кемчилликлене власть органлагъа белгиле этедеди. «Кертисин айтханда, республиканы башчысы элдеде, ол санда узакъ тау жерледе, болган жарсыулары юслеринден кеси билалмайды. Бу портал а, адамланы жарсыуларын ачыкълап, къысха заманны ичинде аланы кетерирге онг бередиде»,- деп проектни авторлары аны Шимал-Кавказ федерал округну субъектлерине синдирирге предложение бергендиле.

Экология бла кюрешген волонтерла Казбек Кокковха Бахсан районда киркипик жарашдырган завод ишлеп башлаганы ючюн ыразылыгын айтып, быллай предпритияла башха жерледе боллукмудула деп да соргандыла. Республиканы оюучусуну айтханына кёре, аладан бири Элбрус районда къураллыкды, республикада уа киркипикни жарашдыруу жаны бла энчи программа хазырланады.

Ахырында уа волонтерла Александр Матовниковну кес-

лерини къауумларына алып, анга шагъатлык этген китапчыкны саугъалагандыла. Казбек Кокков а аланы тизгинлерине алгын алыннганды.

Форумда уа «Доброволец России-2019» конкурсда хорлаганыланы атлары белгиле этилликдиле. Волонтер араланы ассоциациясыны советини башчысы, РФ-ни Жамаут палатасыны келечиси Артём Метелевни бизге айтханына кёре, жылны ичинде конкурсха 28,1 минг проект берилгенди, экспертле аладан 5 мингдин айыргандыла. «Бюгюнлюкде сайлау иш андан ары бардырылады, энди конкурсда хорлаганыланы ачыкъларга керекди. Аланы атлары уа быллай округ форумлада белгиле этилликдиле. СКФО-ну субъектлеринден мингден аслам заявка келгенди, аладан жарым финалгъа 60 иш чыкъганды, энди аладан эм сейирликле айырыллыкдыла»,- дегенди ол.

Бизни ушакъ негерибиз билдиргенича, бу конкурс тогузунчу кере бардырылады. Бек иги волонтерга саугъасын декабрьде кыралны башчысы берликди. Проектни жашауда бардырырга уа 2 миллион сом белюнеди. «Сёз ючюн, мен сюзген проектледен эсимде экиси къалгандыла. Биринчисинде сёз онкология ауруудан къыйналган тиштурулагъа психология болушук беруину юсюнден барады. Экинчиси уа Уллу Ата журт уруша кетген жигитлерибизни атларын ёмюрлюк этуу бла байламды. Волонтерла архивледе ишлеп, аллай аскерчилени ачыкъларыкъдыла»,- дегенди Метелев.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Чемпионат

Бет жарыкълы
къайтхандыла

Кёп болмай «Лазурная волна Сочи – 2019» Музыканы халкъла аралы тёртюню чемпионаты ётгенди. Аны къурагъанла Дуня Артик комитет, ЮНЕСКО, Россейни бир атлы органы, Чыгъармачылыкны халкъла аралы академиясы, Евразияны Композиторларыны союзу, Музыканы Гнесинле атлы россей академиясы, Россей Федерацияны Маданият министрствосу, Билим беруу эм илму министрствосу болгъандыла.

Эришиу тюрлю-тюрлю номинациялада бардырылгъанды. Анга академия, халкъ эмда эстрада вокал, эстрада ансамбльле эмда гитче тюрлюлер (дуэтле, квартетле эм башкала), халкъ инструментлене оркестрлер, хор коллективле къатышхандыла. Конкурса Арменияны, Грецияны, Украинаны, Белоруссияны, Абхазияны, Юг Осетияны эм башха жерлени келечилери да келгенди.

Россей ючюн а Москвадан, Магадандан, Краснодар крайдан, Адыгеядан, Къарачай-Черкесден, Къабарты-Малкъардан, Шимал Осетия-Алания Республикандан артистле чыкъгъандыла. Аланы араларында профессионалла, музыкалы вузланы студентлери, колледжлени окъуучулары, музыка, искусство школлада

юйренгенле, маданият-аралагъа, вокал эм инструментал студиялагъа жюриюгенле болгъандыла.

Чемпионатны вокалдан эришиуюню жюриюине къурау комитетни председатели, Дуня Артик комитетни вице-президенти Аюс Бетуганов, Россейни искусстволарыны сыйлы къуллукъчусу, Музыканы Гнесинле атлы россей академиясыны профессору Владимир Беляев (жюрини председатели), Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы артисткасы Ирина Даурова, Абхазия Республиканы халкъ артисти Тото Аджапуа, Адыгея Республиканы сыйлы артисткасы Пелагея Сергеева къошулгъандыла.

Конкурса Тырнауузда Къулайланы Къайсын атлы маданият ююню вокалдан «Soprano plus» креатив студиясындан ючеулен да къатышхандыла. Жюрини бийик багъасына 9-13 жыллар толгъанлары къауумунда Дарья Никонорова (Макс Фадеевни «Акъ мёлекле» жырнын айтханды) тийишли болгъанды. Ол эсепде экинчи жерге чыкъгъанды. Жаппулары Амина да (Сергей Лазарев Евровидение-2019 эришиуде айтханды) 13-17 жыллары толгъанлары къауумунда ол

эсепни кёргозтгенди. Экинчи жер Локияланы Аланнга (Крис Айзекни «Wicked game» жырнын айтханды) берилгенди, ол 18 жыллары толгъанла эм андан абаданла кирген къауумда эришгенди.

Жыр усталыкъда кесини фахмулулугун чемпионатда «Soprano plus» вокал студияны таматасы Гузийланы Дженнет да кёргозтгенди. Ол «Уста» деген къауумда Земфира Рамазанованы Людмила Гурченко тюрлендирип жырлагъан «Хочешь» деген чыгъармасын эшитдиргенди.

«Лазурная волна Сочи – 2019» музыкалы чемпионат башха-башха жыл санда, башха-башха миллетлени, маданиятланы хунерли келечилерини жыйылгъан жерлери болгъанды, - дегенди Дженнет, - мында сынам алыргъа, фахмулулугун ачыкъларгъа, чыгъармачылык танышуула къурагъа амалла бардыла. Проект жангы, хунерли инсанланы ачыкъларгъа, аланы

россей эм халкъла аралы сахнада айнууларына себеplikди.

Хар келген, мында къарыуун сынагъандан сора да, тенгиз жагъада солуп кетеди. Бирси конкурсчула, жюрини келечилери бла ушакъла уа энчи магъананы тутадыла, бу кюклени унутулмазлык такыйкъалары боладыла. Студиягъа жюриюгенлени ата-аналарына, бизге ийнанганлагъа да энчи ыразылыгыбызны билдиребиз.

Аллай адамладан бири «Жангы бийиклик» эришиуден коллегам, инженер-къурулушчу Рустамбек Нашаровду. Ол бизге жолубузну ахчасыны бир кесегин телерге спонсорла тапчанды.

«Лазурная волна Сочи – 2019» музыкалы чемпионат «Soprano plus» вокал студияда юйренгенлеге ахшы сынама эмда жангы бийиклеге чыгъарча уллу атлам болгъанды.

Анатолий ТЕМИРОВ.

ЗАКОНОПРОЕКТ

Дачала бла байламлы оноуңу
болжалы созуллукъду

РФ-ни Къырал Думасы «дача амнистияны» 2022 жылгъа дери созуу юсюнден законопроектни биринчи окъулууда къабыл кёргенди, деп билдиргенди бизге партияны пресс-службасындан. «Дача амнистияны юсюнден» федерал законнга тюзетиулен «Единая Россия» партияны фракциясы хазырлагъанды. Алагъа кёре, инсанла мекамлагъа иеликни женгиллентилген амал бла тохташдыраллыкдыла.

Думаны Къырал къурулуш эм законодательство жаны бла комитетини башчысы **Павел Крашенинников** сагъынлгъан амнистия 13 жылны ичинде ишлегенин эсертгенди. «Дачаны, бахчаны, гаражны, алача башха мюлкню эсепге салгъанда, иеликни белгилегенде, инсанлагъа женгил амалла бла хайырланаргъа онг бериледи. Жаланда объекте коммерция бла байламлы болмазгъа тийишлидиле», - дегенди ол.

Депутатны айтханына кёре, бу жорукъ 2019 жылда 1 мартха дери ишлегенди. Бу кезиуде 13 миллион объект эсепге салынганды. «Алай бу онгла бла къыралны хар инсаны да хайырланалмагъанды. Биз билген шартлагъа кёре, энтта 5 миллион объект эсепге салынмагъанды. Аны бла байламлы амнистияны болжалын 2022 жылда 1 мартха дери созаргъа тийишлиди», - деп къошханды депутат.

Документде объектни багъасын тохташдыругъа энчи эс бурулгъанды. Крашенинниковну айтханына кёре, аланы багъаларын РФ-ни субъектлери белгилегенди, бу эркинлик сакъланыргъа керекди. «Андан сора да, дача, бахчачылык биригуледе инсанла бирге хайырланган мюлк да эсепге салынргъа тийишлиди, ол а хакъсыз этиледи. Дагъыда юй эки къатлыдан бийик туюл эсе, аны иеси да бу низам бла хайырланаргъа боллукъду. Жержерли власть органла адамлагъа законну ангылатыргъа борчлудула, бу низам документде белгилениди», - дегенди Крашенинников.

Парламентарийни айтханына кёре, законопроект инсанланы праволарын сакъларгъа бурулуду. «Башха жанындан а адамланы къолларында къаллай ырыскы болганы ачыкъланырыкъды. Ол а эки жанына да хайырлыды. Инсанланы ырыскыларын законлу халгъа кечюрюп, ала бла толусунлай хайырланаргъа онгла бериледи, сёз ючюн, залогга салыргъа, башхагъа саугъаларгъа.

Андан сора да, хар адамны да жашаган жери, адреси белгиленирикди, ол а медицина болушукъ алгъанда чирмуулары кетереди. Алай бла закон артыкъда магъаналыды», - деп чертгенди депутат.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

Къармашыу

Энчи магъананы тутхан подстанция

Черек районда энергетикле «Къашхатау» подстанцияда 10 мВа кючлю эски трансформаторну орунуна жангысын орнатхандыла. Энди аны кючю 16 мВа болгъанды, деп билдиргенди «Россети Шимал Кавказ» компанияны Къабарты-Малкъарда бёлююнден. Специалистле бу ишни эки ыйкыны ичинде тындыргъандыла, ол заманны ичинде токну ёчюлтмегенди.

«Бу объектни магъанасы бек уллуду. Ол электрокюч бла сау районну жалчытады. Аны юсюне ГЭС-леде чыгъарылган токну жиберирге да болушады. Огъары Малкъарда ишлене турган гитче гидроэлектростанция да анга къошуллукъду. Этилген мадарны хайыры бла подстанцияны ышангылылыгы иги да кючленирикди», - дегенди бёлюню тамата инженерини орунбасары Аслан Темирканов.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Игиленириу

Бызынгыда маданият юй
сыфатын тюрлендиреди

Бызынгыны Маданият ююю 1963 жылда салынганды, андан бери анда жангыртуу ишле бардырылмагъандыла. Аны тышы, ичи да бек тозурагъандыла. Алгъаракълада уа «Культура» миллет проектни чеклеринде мекамгъа тынгылы ремонт этип башлагъандыла. Биюнюлюкде терезелени бла эшиклени салып бошагъандыла. Энди тышын сортедиле, полларына бетон жадыла, жылытуучу эм суу барган быргъылары да алышадыла.

Муниципалитет бла этилген келишимге кёре, ююню башы да жангыртыллыкды эм энчи котельня да ишленирикди. Ол школну эм сабий садны да жылыу бла жалчытырыкъды. Саулай айтханда, бу жумушлагъа 6 миллион 578 минг сом къоратыллыкды. Объектни жангыртуу ишени быйылны ючюнюк кварталына бошарыкъдыла.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

– Сабийлигинг кыйда, кылай озганды? Эсинде не кыалганды андан?

– Булунгуда уллу юйорде тууганма. Бир кыз бла төрт жаш болганбыз. Атам – Апас, анам – Сарбашланы Татикож кеслери да уллу юйорледен болгандыла. Ол себепден аягы юсюне туруга чыныгы кюрешгендиле. Аппабыз, ыннабыз бизн бла жашамагандыла, алай узак туйюл эдиле да, ала жарытхандыла сабийлигибизни. Ана жанындан аппам – кюлжюге, чамга, жырда да уста Салах бла атына ушаган ыннам Сабыр.

Ата жанындан Зулкыйны таныганма. Ол жюз бла он жыл жашап ауушанды. Кыаты адам болганды. Аны юсюндөн «Вокруг света» деген журналда да жазгандыла. Ол 1867 жылда тууганды деп айтылады. Жангы власть келип, шkolла ачылганда, сабийлерин ары жиберирге унамагандыла кепле, гяуур боллукдула деп.

Элде жюрюген хапарлага кере, ол ишни Зулкыйнга

жолда барса, биз ашыгып, аны аллына ётип атлаалмагандыбыз, намыс этгенден. Ол ныгыш аллына жетсе, кыартла кыобуп салам бергендиле.

– Окуу жылладан эсинде кыалган адамлык дерс.

– Биринчи устазым Баштакылы Хаджимуратны кызы Фатимат болганды. Ол бегирек кыалганды эсимде адамлык шартлары бла. Кеси сабийлеринден башха бол-

да ишлегенме бир кыауум заман.

– Жазуу ишге не келлендиргенди?

– Энди бизде, таулулада, кыууанса, жарыса, назму жазмаган, анга мактам такмаган жаш, кыг жоккы. Мен да алай. Ма была уа терендиле дегенлерими атам ауушхан кече такыганма.

– Кимдиге поэзияда, кыара сёзде да устазларынг?

Редакцияны кыонагы

Бусагатда малкыар литературага кечирек келген арасында Этезланы Ануарны аты жазуучу, назмуучу белгиледи. Ол бу эки жанрда хунерин «Минчакъ назмула» деген китабы бла кёрюзтгенди. Аны бла ушагыбыз жашауну, адабиятны, малкыар тилни юсюндөн да барады.

«Кыйналсам да, кесими тауга ёрлеген сунуп, битеу кючюму бирге жыяма»

бюрюганда, ол, бир кыарт юйретип, мектепден келе, сабийлеригиз келтирирле деп, юйно кыазанын тагылган жеринден алып кетип болганды. Кыазан – жангыз, угбай дерге уа Этез улу да – кыарулу, кючлю.

Кертисин айтханда, бу сени, бу мени деп юйретмегендиле адеп-кылыкка таматала. Арта айланып, алага жууап этген да болмаганды арабызда. Кеси болумлары бла юйретгендиле жашау этерге. Ачыктык бар эди арада, жарты сёздөн ангылагандыла бир бирлерин.

Ма, сёз ючюн, шkolда директорубуз болуучу эди Аккызыланы Ачейни кызы Анна. Ол

маганды бизге. Миллетибизни тарыхын, таурухла, жомакъла иги адамланы юслеринден да толук хапар айтыучу эди. Бююн да аны сабыр аязы кылагымыдады.

– Сен университетни кырулуш бёлюмюнде окугъанса. Нек этген эдинг ол сайлауну?

– Ол заманда жашла не кырулушчу, не ветеринар, не зоотехник болургъа суйгендиле. Аны уа тенглерим бла болур ючюн сайлаганма. Анда окуй турганлай, аскер кыуллугъа да барып кыайтханма.

– Уруну жолунг а кыалай болду?

– БТИ-де он жылга жууук, кыарал система тюрленгенден сора риэлтор агентствода

– Мечиланы Кязим, Къуилланы Кыйсы, Семенланы Сымайыл, Зумакулланы Танзиля, Маммеланы Ибрагим, Тёппеланы Алим, Шауаланы Хасан, дагыда башхала. Хар бир жангы сёзю да суйюп окуйма.

– Кыайдан аласа илхам?

– Ол а Аллахдан келеди. Берсе, бир зат болады.

– Таулу киши этген жумушладан кыйсын шарайыпсыз эталлыкка?

– Тубей барсанг, не жумушну юсюнде да таматала айтыучу затла, ала нени кыалай этгенлери эсинге тошеди. Къолунг да жарашады ала тындырган ишлеге. Хар бир элли сабийча, малга кыаргъа, бичен этерге, журт ишлерге да боллукма.

Мана беш жыл бола болур эди, атам кыошха Гестентиге алып барганда. Шkolда окугъанымда уа, жай солуларымы анда ётюргенме. Анга ийнаныргъа кыйынды бусагатда, алай 2-чи классда окугъанымда, кыйну терисин алыргъа юйретгенди атам.

– Сен Гергъокъланы Азретни кызы Мариям бла эки сабий ёсдоресе. Адет-тёребизни, таматаланы дерслерин эсге аламыса?

– Атамча эте болурма. Таулу юйорледе жарашуулук, сабырлык, тёзюмлюк бола келгенди. Алага ушарга керек болурбуз неде да.

– Нени да кечаллыкмыса адамга?

– Кёп затны кечерге бол-

кылайын ёсдорюк ючюн милети бла, аны болуму бла сатыу этген кечилмезлик сунама.

– Неден арыйса жашауда?

– Магъанасыз хапарга тынгылагандан бла бош тургандан.

– Халкынга жарар деген жумушдан арта турмайса, табыласа. Заманынгы, кыаруунгу неге кыызгъанаса?

– Жашау бара барса, кесинги керексиз затлагъа жояргъа эркинлигинг болмаганын ангылайса. Алай ол акыл кеч келеди да, болумсузлугунга жарсыяса.

– Кёлюнгю не зат кётюрюрге боллуккы?

– Сабий заманымда элли кыартланы – Атакуланы Харунну, Жабелланы Ануарны, Малкъондуланы Алийни, Сарбашланы Мухажини, аппам Салахны – жырларына, эки улерине тынгылаган насып эди. Бююн а мени шубхарымы, жууук-ахлуларымы ариу жашаганлары кыуандырады. Сора кыаруум, заманым да бир тюрлю бир иги ишге кетселе.

– Ююм десенг, не тошеди эсинге?

– Ата юйюм, тууган элим.

– Ма мындан юлго алыргъа боллуккы деп бармыды?

– Насыпха, алай керти, хунерли, итиниулери, таукелликери болган адамла бардыла. Аланы хайырларын болдыла не асыл ишле да.

– Сен «Кыйсыннга жюз атлам» деген фондунг ишине

тири кыатышаса. Алгъаракълада «Ана тилим – балдан татлы» деген аты бла тюрк тилини кюнине аталган жыйылууну башламчылыгы сениди.

– Халкынгы кыйгысын кёрген фондах жюрек кеси тартады. Ол бири. Экинчиси уа, «Ауругъан жерден кыол кетмейди» дегенлей, ана тилибиз тозурап барганына жюрегим бек кыйналады. Сен малкыар тилде сёлешсенг, орусча жууап аласа асламысында сабийден, таматадан да. Тил тас болмаз ючюн а, аны жалаанда жюрюрге керекди. Ол кыйынмыды?

– Башха тилден кыошасыз сёзле деп тырман этедиле бирле. Тил кыошасыз турруга кереки огъесе?

– Сёзсюз, тилибиз байды – анда болмаган ёсом, жаныуар, кыурт-кыумурсха ат окуна жоккы. Сёз ючюн, сурахай, пил да барды. Сора биз бир заманда ала болган жерде жашап, алага ат атагандыбыз.

Алай жашауубуздан кетген затланы атлары унутула барады да, заман бла бирге тилибиз да тюрленеди. Орус, инглиз сёзле да кыошуладыла. Эски сёзлени унутуп кыояргъа керекди демейме, Аллах сакъласын.

Алай жангы сёзледен да кыачаллык туйюлбюз. Сёз ючюн, хуржун телефоннга кыарачайлы шубхарлы кыулакчы дейдиле. Ол а, мен оюм этгенден, жалган атча эшитиледи. Битеу дуняа жюрюткен телефон деген, анга ушаган башха сёзледен да кыаргъа керек болмабыз. Тил алай айныды.

– Назмуулук ишинг жашауунг тюрлендиргенмиди?

– Тейри, тюрлендирген да болур. Китабын чыккында, бир иги мурабтым толганын сезгенме.

– Бусагатлада не бла кюрешесе?

– Хапарла бла. Чамларым да барды. Болалганымча кюрешеме.

– Эки жаш ёсдорюнг, юй ишлединг, терек бахчанг кегетилди. Алда кёп кыуанчы кюне сакъалдыла. Жашауну тынчы, кыйыны да не бла магъаналды?

– Нени да таулу тау бла тенгешдиреди. Мен да алай: кыйналсам да, кесими тауга ёрлеген сунуп, битеу кючюму бирге жыяма. Ол игиди. Тынчылыг а алга бармаганын ышанды. Алай, жауундан сора тейри кылык чыккыганча, хар не да кезиюду.

Ушакъны МУСУКАЛАНЫ Сакинат бардырганды.

Маданият

Мында хар ким да суйгенин табады

Кыашхатау район библиоте-касында отуз алты мингден артык тюрлю-тюрлю китапла бардыла. Магъаналарына кере, бери келген адамла терк табарча, тапкалагъа ариу тап жыйылыпдыла. Мында ишлегенле окуучулагъа бет жарыкылы тубейдиле, излеген чыгармаларын терк кыолларына тутурадыла.

Бери шkolчула, студентле да кёп келедиле. Ала излеген хапарларыны, назмуларыны копияларын алдырырга неда компьютерлерине кётюрюрге боллуккыдула. Ол жумушланы библиотеканы кыуллукчула-

ры терк этедиле.

Жарыкъландыруу юйде белгиле назмучулагъа, жазуучулагъа аталып ингирле да кыураладыла. Сёз ючюн, алгъаракъда устаз, назмуучу Кызакъланы Борисге, Алафайланы Алимге аталган жыйылыула болгандыла. Белгиле суратчы Газайланы Юзейирни уа сурат кёрмючюн да кыурагандыла. Алай ишлеге устазла, окуучула, эллиле тири кыатышдыла.

Мында «Заман» газет, «Минги-Тау», «Нюр» журналла да бардыла. Ала ариу жасалган уллу отоуда салыныпдыла.

Аланы да кеси окуучулары табыладыла.

Кысыха айтханда, Кыашхатау район библиотекада хар заманда окуучулары кёрюрге болады. Аланы жумушларын жалчытханла уа бу китапхананы директору Чеченланы Светлана эм аны биргесине ишлегенле Османланы Надежда, Мокъланы Аминат, Атабийланы Диана, Созайланы Зухура, Бёзюланы Лариса, Аппайланы Фатима, Иттийланы Ира эм Узеланы Рита. Ала болган жерде тизинлик, тазалык, бет жарыкылык барды.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Мокъланы Аминат, Атабийланы Диана, Созайланы Зухура, Бёзюланы Лариса.

Тюркдеги жерлешлерибиз

Хазнабызны сакъларгъа итине

Бюгюнлюкде Тюркде алты минг къарачай-малкъар юйор саналады. Аланы ата-бабалары ары Октябрь революциягъа дери окъуна кечгендиле. Энци бизни халкъны келечилерине ол кезиуде бу къыралгъа башчылык этген солтан Мехмед V Стамбулда къалыргъа эркинлик бергенди. Унамагъанла уа Анатолияны кесинде орналыргъа боллукъ эдиле.

Бюгюнлюкде малкъарлылары бла къарачайлылары Анкарада, Эскишехирде, Коньяда, Афонда, Аданада эм Измирде жашайдыла. Стамбулда уа асламында интеллигенция орналгъанды.

Ала башха миллетли мухажирлени келечилери бла бирге маданият ара

да къурагъандыла, кавказ ансамбли да барды. Анда ёсюп келген тёлюлени халкъ тепсеулге юйретуге энчи эс бёлунеди. 1993 жылдан бери бир журтлуларыбыз «Еди Иылдыз» деген адабият-жамауат журналны да чыгъаргъанлай турадыла. Ол тюрк тилде басмаланады.

Бизни халкъны уа кесини дагъыда энчи журналы барды - «Къарачай-Малкъар» деп. Аны фольклорист Аппайланы Адилхан чыгъарады. Анда миллетни тарыхындан, диаспораны жашауундан материалла, «Нарт» дастанны юзюкleri, тамата тёлюден жыйылып жарашдырылгъан жырла бла нарт сёзле зарфха уруладыла. Дагъыда издание жерлешлерибизге

мында жашагъан авторланы чыгъармачылыклары бла шагъырей болурга онг бередиле.

Халкъыбызны келечилери тюрлю-

тюрлю байрамлагъа тири къатышдыла. Миллетибизни чыгъармачылыгы бла башхаланы да шагъырей этедиле.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Тарых кёз
аллынга келеди

Стамбул бек эрттегили шахарладан бириди. Анда Европа бла Азия бирге къошулады. Алгынныгъа аты Византия, ызы бла Константинополь, Рим, Византия эм Осман империялары столицасы болгъанды.

Шахарны баш орамыны узунлугу километр бла жарымды, аны эки жанында орналгъан

сейирлик алты минаралыды. Стамбулну баш мекамды деге боллукъду. Бери келгенimde сезимлерими ачыкъларгъа къыйынды. Азан къычыргъан заманда жаным кёге учуп къайтханча болдум. Арбазында адамла шинтикледге кими китап окуй, кими уа кюн сайын былайда кечине, садакъ сакълай...

Кёк Межгитни къатында уа Сыйлы Софяны мекамы орна-

кёл барды. Кёлню шошлугу, тынчлыгы, мухуз халы сейирликди. Бийикде къаяла ичинде уа агъач къонакъ юйле орналындыла, аланы тегереклеринде уа суу чучурла. Мени эсиме келди: мында чыпчыкъланы ауазларына, сууну шорхундагъанына тынгылай, бир ауукъ заманы жашагъанны битеу аурулары да кетерикдиле.

Тюркюле бир къарыш жерни

Ингирликде экскурсиядан отелибизге къайтханда, иги да къарангы эди. Кечеги Стамбул а бютюн да ариу эди.

Кёгюрчюн
майданда

Стамбулда кёгюрчюнлеге аш берген ахшы тереде. Университетни аллында майданда, дагъыда башха жерледе болсун, чыпчык аш сата абадан тиши-

Стамбул байды, монгладу. Байны, жарлыны да кечиндиреди. Кафеге баралмагъан окъуна къуурулгъан нартыою неда каштан алып ашарыкъды. Каштаны татыу бизни къошуларыбызга ушайды. Кафеледе, ресторанда къалай аш этенлерине къарар онг да барды. Сёзсюз, минг тюрлю ашларыны – минг тюрлю татыулары, алай, мени акъылыма кёре, бизни эти-

юйлени тарыхын толу билирге суйгенлени бир ыйык чакълы заманлары кетерикди. Биринчиден, кёзге илинген – оюлгъан эрттегили мекамладан къалган уллу ташла, юсеринде да ол заманда этилген накъышлары да сакъланылдыла.

Межгитлени ариулукъларын а айтып айталмазча, жазып жазалмазчады. Сейир этдирген зат – онбеш миллионлукъ шахарда намаз этиучю юйлени тийрелеринден къоркъусуз жер жокъду. Мында тюзюнлей жерге неда шинтикледге жатып жолоучула неда бары жерлери болмагъанла солудула.

Межгитни арбазына къаллай кийиминг бла да кирирге эркинсе, алай ичине уа – жаулукъсуз къоймайдыла. Хар бирини къатында Тюркню белгили адамларыны къабырлары бардыла, ол санда XII-XIII ёмюрледен бери тургъан. Аланы таза тутуп, полле бла жасайдыла.

Стамбулну эрттегили тарыхы бюгюннюгъо заманында болгъанча кёрюнеди. Сёзсюз, заман эски ариу мекамланы да аямды, шёндю аламы сыфатларын торлендирмей жангъыргъа къоршедиле, алай биринчи ишленгенлерича уа тийолдуле. Биринчи конледе, поз кёргенлей шахаргъа юйренген къыйынды, алай аз-аз тарыхын биле, мекамланы тинте, къарай, хауасы бла солуй, кесинги мында эрттеден бери жашап тургъан сунаса.

Унутулмазлыкъ
музейте

Султан-Ахмет неда башха тюрлю айтханда Кёк Межгит –

лыпды. Ол тёртюнчю ёмюрде ишленгенди, алгын заманда христианланы килисасы болгъанды, бусагъатда уа межгитди.

Стамбул бек эрттегили шахар болгъаны себегли аны музей орналмагъан жери жокъду. Бек кёл сукъланып, айланыр жерлери да барды, алай Сыйлы Софяны межгити бла Кёк Межгитте къайтмай кеталмайды бир инсан да.

Шахар къонакълары бла сёлешгенча кёрюнеди бирде. Мен орамлада тас болурга ёчме, артха жолну табалмам деген къоркъу киреди ичеме, алай ол сылтау мени тыймады - тегерекни терен тинтип башлайма. Отелиме къайтхан заманымда ёрге къарасам - ингилиз тилде Finish (финиш) деп жазылып. Ол белгини къайсы орамгъа бурулсам да кёргенлей турдум, къыйналмай артха къайтыргыма къууандым.

Сапанджа бла Бурса

Бурсагъа баргъан экскурсиям Минги тауну тийресине бек ушайды. Андача уллу нарат терекле, кёлле эм канат жол. Манга бек сейир болмагъанлыкъгъа, аралпыла бла Израильден келгенле уа бек уллу тамашагъа къалгъандыла. «Бу жаннетди!» - деп, абаданла окъуна къар бла ойнайдыла. Бурсада биринчи кере кёрдюм жанкъозланы ёсенлерин. Нечик аламаат эди - назик голчокле сууукъ къарны эрите эдиле тылпыулары бла. Ангыламайма, кёзлери къыйып, къалай юзе болурла аланы, гол къысымла этип сатар ючюн.

Сапанджа уа - къаялы эм ариу агъачлы жерди. Мында уллу

Жолоучулукъ

Таурухлу, сейирлик,
огъурлу Стамбул!

зыраф этмеген халкъдыла. Отелые, ресторана ишлер ючюн, терек бахчала салыр ючюн кёл къыйын саладыла.

Сапанджаны табигъаты бизни турист къауумубузну сейир этдирди. Израильде хирург болуп ишлеген тиширчу къалай иги болду мени бери келгеним, мында багъа да тийолду, деп

къууана эди. Алай россейилеге Турцияда солуу учузду дерча тийолду.

Сапанджаны кёлюнде макъланы даурулары жомакъ хапарлагъанча къалагъыма алай эшитиле эдиле. Израильчи тиширчу агъыны ауругъанына да къарамай, аланы суратха алыргъа къоршеди. «Мен хирургма, сау кюнню аякъ юсюмде турургъа тюшеди. Кесиме да элли бла сегиз жыл болады. Ауругъаным иги болмаса, ишими къояргъа тюшерикди. Къойсам а, дизайнер болурга умутум барды», - деди.

Бизде алтымыш жылында жангъ-Ахметгъа юйренирге кёлленген табылырмы?

рыула олтурадыла. Уллу-гитче болсун, бары да аны сатып алып, кёгюрчюнлеге береди. Султан-Ахметни межгитини арбазында да чыпчыкъларгъа деп энчи орунчукъла бардыла, ары аш къыйгъанла кёлдуле.

Стамбулда бизни ара шахарыбыз Нальчикдеча атылгъан итле жокъдула. Орамда жалаанда бир

бизден, бишлагъыбыздан, жемешлибизден татыулу жокъду битеу дунияда да.

Базарла

Базар адамны арытады. Алай андагъыла музейге ушайдыла. Стамбулну уллу базары башы къабылгъан эрттегили мекамны ичинде эди, ичи саулай да жазыуладан бла накъышладан толуп. Адырла, кийимле, алтындан, кюмошден этилген бел баула, сырғала, жюзюкле эм кёл порлю затла бар эдиле.

Бир жыйырма минутну ичинде айланып чыгъайым деген эки-юч сагъатны сейирге къалып айланырыкъды. Хар этген затлары тынгылыды, кийим, адыр болсун.

Тюркюле бек ишчи эм хар не жаны бла да уста халкъдыла. Бир затны кие-теше тургъунчу, рахат-лукъум бла чай, кофе да берирле. Таулулагъа жореклери ачыкъды: тилибиз-динибиз бир болгъаны ючюн.

Къонакъларыбыз

Туристлеге тюрк халкъ бек иги болады. Бизни самолётувиз бир сагъатха кеч къалгъан эди, аны хатасындан мен трансферсиз къалама. Бир тиширчу Стамбулгъа дери автобусда къалай барлыгъымы ангылатды, башхасы уа манга хор бла билет алып берди. Ары жетгенимлей, бизни автобусдан бир тиширчу отелими эшиклерине дери ашырды.

Битеу жолоучулугъуму узунлугъан Тюркде кимге не зат сорсанг да, жууап берирге хар бири да хазырды. Тюрк тилни ангылагъан да эте эдим. Ол мени бек кёллендиргенди: бизни ана малкъар тилибизни билген жер башында жашагъанланы жарымын ангыларыкъды. Огъурлу жер, сейирлик жер – Стамбул!

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Профессионала

Тирилик, мадарлылык, жууаплылык

1999 жылны январь айы **Гергьокъланы Ахматны** эсинден бюгюн да кетмегенди. Жаш сменде нёгерлерине аш хазырлай турган кезиуде от тышгенини юсюнден билдириу келеди. 8-чи бёлюмню кытхарычулары жыйылып, болушлукъга мычымай атланадыла. Ала Бабугентде «Леспромхозну» агач жарашдырган цехине жетгенлеринде, мекамны от алып турганын кёргендиле. Аны ичинде уа станокла, хазыр продукция...

Олсагъат кытхарычула ишлеп башлайдыла. Алай болум кыйынна айланып, от башка мекамлагъа да ётеригине кыркыу болады. Ол кезиуде болушлукъга Нальчикден эм Нарткъаладан иш нёгерлери жетип, барысы да бирден коч салып кюрешгендиле. Ол жыл кыш асыры суукъдан, цехи ичинде от кызыдырганына да къарамат, жашланы кийимлери бузлап, теберге кыймай тохтагандыла. Солуу кюн болганыны хайырындан ол кыйынлыкъда адам да ачымагъанды.

Гергьокъланы Ахмат от ёчюлтюучю-кытхарычу службада 30 жылдан да артык ишлегенди, тюрлю-тюрлю болумлагъа да тышгенди. Алай ол кюн жашауунда кыйынладан бири болганын айтады.

Ол от ёчюлтюучю службаны 8-чи бёлюмюне, ол а Къашхатауда орналынды, ише 1989 жылда келгенди. Биринчи жыл жарымни диспетчер болганды, от тышюулени юслеринден билдириуленни алып, адамлагъа болушлукъ ийгенди. Алай бир кесекден а жаш кеси да кытхарычу болурга сыйгенин

ангылайды. Хау, бу эки усталыкъланы тенгледирича туююлдо, алай ала бир жууаплы ишни толтурадыла – кыйын болумгъа тышген адамгъа болушадыла. Былайда сёз жалаанда от тышюулени юслеринден бармайды.

2002 жылда Черек районда сакъ жауунла бла бирге буз уруп, адамланы юйлерине, бахчаларына уллу заран салган эди. Ол жыл табийгъат болумну хатасы аушигерчилеге да жетеди, Ахмат юйюрю бла бу элде жашаганын айтырчады. Кытхарычула, аланы санында уа Гергьокъ улу да, элчилеге болушлукъга жетедиле.

Ала абаданлагъа, сабийлеге кыркыуусуз жерге чыгаргъа болушадыла, малланы кытхарадыла, элчилени ичер суу бла жалчытадыла. Ол кюнде Черек районну жууаплы кылулукъчулары, ала бла бирге уа от ёчюлтюучюле табийгъат кыйынлыкъны онглагандыла, зараны не къадар азайтыргъа кыолдан келгенин этгендиле.

«От ёчюлтюучюню ишинде эм кыйын – жууаплылыкъды», - дейди бизни ушак нёгерибиз. - Сынагъа тышген болушлукъ терк келлигине ышанады, кытхарычула жетип, адамланы жашауларын, сауулукъларын, аланы ырысхыларын сакъларыкъларына ийнадыла. Былай кезиуде уа кеч къалыргъа, аланы алдаргъа жарамайды».

Болсада Ахмат коллегалары келлерини борчларын бет жарыкълы толтурганларына ишексизди. Жалаанда от тышгенини юсюнден кеч билдирилгенини, жолланы осаллыгыны, элде суу алыргъа керекли жер болмаганыны хата-

сы жетерге боллукъду. «Биргеме ишлерин билген устала, профессионала ишлейдиле. Адамны жашауу, сауулугу аны ишине кёре болганын сезедиле, аны ючюн а болушлукъга мычымай жетерге хазырдыла», - дейди ол.

Хар адамны да жашауунда эм магъаналы жерни юйюр алады. Ма Ахмат да ой бийчеси Фатима бла юч жашны ёсдюредиле. Таматалары Ярославльде хауадакыруула бийик аскер училищедё окуйду, экинчи – Бабугентде кадет школну бошаганды, кичи уа Аушигерни орта школну тамата классларына ётгенди.

Черек районда от тышюуледен сакъланыу ише этген кышумчулугу ючюн Ахмат «Аламант от ёчюлтюучю» деген белги бла саугаланганды. Алгъараклада уа ол кесини 50-жыллыгын белгилегенди да, анга сауулукъ, узак ёмюр, сайлагъан усталыгында жетишимле тежейбиз.

Арсен САБАНОВ,
КъМР-де От тышюуге къажауу кытхары службаны келечиси.

Росгвардия

Тюз жолну сайларча

«Росгвардия бла каникулла» битеуроссей акцияны чеклеринде РФ-ни Миллет гвардиясыны КъМР-де Управлениясыны ОМОН къауумуну аскерчилери «Лидер» сменада жашлагъа бла кызылагъа аскерпатриот акция кырагандыла. Бу лагерьде уа кыйын жашау болумгъа тышген, профилактика эсепде турган акылбалык болмагъан сабийле солуйдула.

мюню инспектору **Мурат Афауновну** айтханына кёре, быйыл анда Къабарты-Малкъардан бла Къарачай-Черкесден 200 сабий солугъандыла. Алагъа энчи ушакъла, тубешиуле, спорт, культура, аскерпатриот жумушла да кыралгандыла.

- Жашладан бирлери аскерде кылулукъ этиуно юсюнден сагъышланадыла, башалары уа офицерлени кийимле-

«Вершина» санаторийде аскерчиле саутланы кёрмючюн кырагандыла, ёсюп келген тёлню энчи жумушлада хайырланылган техника бла шагъырей этгендиле, кыол тутушуудан жараула да бардыргандыла. Офицерле отрядда кылулукъ этиуно, ары къалай тышерге болганыны юслеринден да айтхандыла.

«Лидер» смена хар жылдан да Ич ишле министрствону башмачылыгы бла ётгенин айтырчады. Терк районда УМВД-ны акылбалык болмагъанланы ишлери жаны бла бёлю-

рине, ала кеслерин къалай жюрютгенлерине, санларына бюсюрейдиле. Алай бла ёсюп келген тёлню право нызамны сакълануу юсюнден тюз ююму кыраидыла. Битеу бу жумушла уа акылбалык болмагъанланы аманлыкълардан сакъларгъа себеплик этерле деп ийнанабыз, - дегенди Управленияны башчысыни орунбасары **Алексей Трушин**.

Ольга ИСАЕВА,
РФ-ни Миллет гвардиясыны КъМР-де Управлениясыны таматасы, полицияны полковниги.

Конкурс

Дин дерсле бла чекленмей

Кёп болмай Каменка элни медирессенине жюрюген кызыккъла, конкурсха къатышып, аш этиуде усталыкъларын кёргозтгендиле. Аны КъМР-ни Муслиманларыны дин управлениясыны специалисти Селим Акбурк бардырганды.

Эселеге кёре, кёпле махтаугъа тийишли болгандыла, алай аланы арасында да эм игиле сайлангандыла. Хазыр

азыккълагъа багъа бичгенле уа медирессени усталары болгандыла - элни ийманы Гедраланы Хаким бла Мисирланы Таниза.

КъМР-ни Муслиманларыны дин управлениясыны сайтында билдирилгенине кёре, бюгюнлюкде Каменкада дин жаны бла билим алган сабийлени саны жетмишден асламды. Ары жюрюген кызыккъланы тигерге, аш этерге да юйретедиле.

КУРОРТ

«Шхелди» – сауулукъну эмда зауукълукъну айрыкамчыгъы

Альпинистле, туристле, тауланы сыйген башхала да Россейни кёп жерлеринден, ол угъай, тыш кыралладан эсе Минги тауну тийресин сайлайдыла. Ол да сейр туююлдо: Европаны бек бийик тауну этегиндеги хауаны, гара сууланы да сауулукъну кючлендириуде хайырлары уллуду. Мында турист

ха специалистлени хазырлауду. Ол иш мында 1946 жылдан бери бардырылады. Альплагерьде сауулукъга багъыу туризмни иши къалай барганына да дайым тинтип, къарап турадыла.

Аны директору Темуккуланы Магомет айтханнга кёре, Къабарты-Малкъарны «Нальчик» курортну,

жокълугу, экология тазалыгы да эсге алынадыла.

Реабилитация араны бийик тау болумлада багъыу амалларыны хайыры уллуду. Солуулары тыйылып, аллергия болуп кыйналгъанлагъа, ёпкелери ауругъанлагъа, нервалары бузулганлагъа, жюреклерине, аш орунларына эм чегилерине, дагъыда кёп башха жерлерине чып тышгенлеге болушурга боллукъду. Ол тийреледе ёсген хансла, таза суула да дарманлыкъ этедиле.

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу Минги тауну тийресин айнытууну федерал эм республикалы программаларына кёре багъыу туризмни айнытууну концепциясын къабыл кёргенди. Ол проектни жашауда бардырып ючюн бу альпинист лагерьни эркин экономика зонагъа да къошандыла.

Быйыл августда «Шхелди» кесини 74-жыллыгын белгилерикди. Аллай бир заманны ичинде анга жалаанда бир неча кере ремонт этилгенди. Жарсыугъа, бусагъатда ол аз-маз тозураганды. Болсада уллу хатасы жокъду. Аны жылны узуну хайырланып турурча ачык бассейни барды, медицина блок да тийишли дарагъа келтирилди, ол керекли оборудование бла да жалчытылынды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

базала, солуу комплексле, альплагерьле, къонак юйле жылны узуну ишлегенлей турадыла.

«Шхелди» альпинист - юйретуи спорт базасы. Аны баш борчу таулагъа жолуучулукъланы, ёрлеуно кыурауду, альпинизмден инструкторланы, таулада кытхарычуланы эмда тау болумлада ишлеген баш-

«Эксан» фирманы Медико-биология арасыны эм альплагерьни араларында келишим жарашдырылып, къабыл этилгенди. Анга кёре бизни республикада жашагъанлагъа эм башха жерледе келгенлеге реабилитация ара кыралганды. Ол тийреледе аллергияны къозгъаган затланы

Сайдуллах субай санлы, ариу жашды, бети нюр жаннган сунарса. Бурун жанында бир губусчугу барды, алай, иги кыраамасанг, эслеген да этмезсе. Кеси да кыйчууду.

Алай буюн нек эсе да анга картофларын сатарга тышгенди. Къошдан келгенлей, базарга жиберип кыйгандыла. Тап улоуму табылып кыалган болур эди огъесе баша сылтауларымы болдула, алайны кесим да тынгылы билалмайма.

Картофла уа картофламыдыла! Тана башла кибик, уллула, кыургакъла. Чегемни картофу кыургакъ болуучусун билмеген кыйда? Ала бишгенлей атылып, чачылып кыалычуудула. Аны себепли базарда ол элден келген картоф барды деп эшитгенлей, тишируула мычымай алайгъа жетип, бир бири ызларындан тизилип тохтадыла.

Сайдуллах, чам, лакъырда эте, сатынуу кызыу бардырады, терлегенлерин кыалпагы бла сюрте, кыолларын базардан бла машокдан хазна айырмайды. Артда сюелгенле, бизге жетмей кыалады деп, тынгысыз бола, гузаба этедиле.

– Он кило алсанг да болады!
– Бир адамга андан кеп берме, иги жаш!

Картофла ала турган тишируу сёз аны юсюндөн барганын ангылады.

– Неге кычырасыз? Биз экеулен болуп алабыз! – деди да, кыатында сарычач кыатыны кёргозтуду. Гузаба шошайды.

– Къоркъмагъыз, барыгызгъа да жетерикди. Буюн жетмесе, тамбла

дан бир уллу картохну алды да, анга узатды.

– Мен бир картох демеиме, бир кило дейме! – деп кычырды тишируу. – Была кыачан юйренирик болурла ишлерин тап эте?!

ДУГЪУМ КЁЗЛЕ

Хапар

– Бу килоду, – деди Сайдуллах сабыр ауазы бла, картофну да кыолунда ойната.

– Бир картоф кило тартып ким кёргенди?!

Андан-мындап къакъды-сокъду башланды. Кими алай деди, кими былай деди. Сайдуллах а, бир зат да айтмай, картофну базманнга салганында, ол килондан аслам тартды. Жаш жанында кынындан бичагын чыгарып, аны бир кесегин кесди да, сора базманнга салды. Дагыда артык болду. Ол энгта да бир кесегин кесип, кыалганын биягъы базманнга салды.

Бу жол а кемирек болду да, Сайдуллах кесип алганындан бираз къошакъчык этди да, жарты картоф бла аны юсюндө ол гитче къошакъчыкны биягъы базманнга салды. Ала тамам бир кило болдула.

– Манга бир кило, – деди ол, сансыз этген кибик, бурунун тарта.

Сайдуллах олсагъат узалып, машок-

– Бу килоду, – деди Сайдуллах сабыр ауазы бла, картофну да кыолунда ойната.

– Бир картоф кило тартып ким кёргенди?!

Андан-мындап къакъды-сокъду башланды. Кими алай деди, кими былай деди. Сайдуллах а, бир зат да айтмай, картофну базманнга салганында, ол килондан аслам тартды. Жаш жанында кынындан бичагын чыгарып, аны бир кесегин кесди да, сора базманнга салды. Дагыда артык болду. Ол энгта да бир кесегин кесип, кыалганын биягъы базманнга салды.

Бу жол а кемирек болду да, Сайдуллах кесип алганындан бираз къошакъчык этди да, жарты картоф бла аны юсюндө ол гитче къошакъчыкны биягъы базманнга салды. Ала тамам бир кило болдула.

– Ма, кыатын, санга бир кило керек эсе! – деп, Сайдуллах, ышарып, жарты картофну юсюнде кесекчиги тошеди деп, аны да бармагы бла басып, кыатынны кыолуна берди.

Ол тишируу алып, алайдан думп болду.

– Кёремисе аны! Кеси терс болуп турганлай... – деди соелип турганланы бирлери, аны ызындан кыарап.

– Уялып кетгенди, жазык, – деди жумушакъ ауазчыгы бла кыаракъаш кыыз, кёзчюклерин ойната... – Манга беш кило.

– Тартыпмы, тартмаймы, ариу кыыз? – деп соруп, ышарды жаш.

Кызыны кыарамы, кыалай сие эсенг да, алай дегенча кёрюндю. Сайдуллах машокдан айырып-айырып, он уллу картох чыгарды.

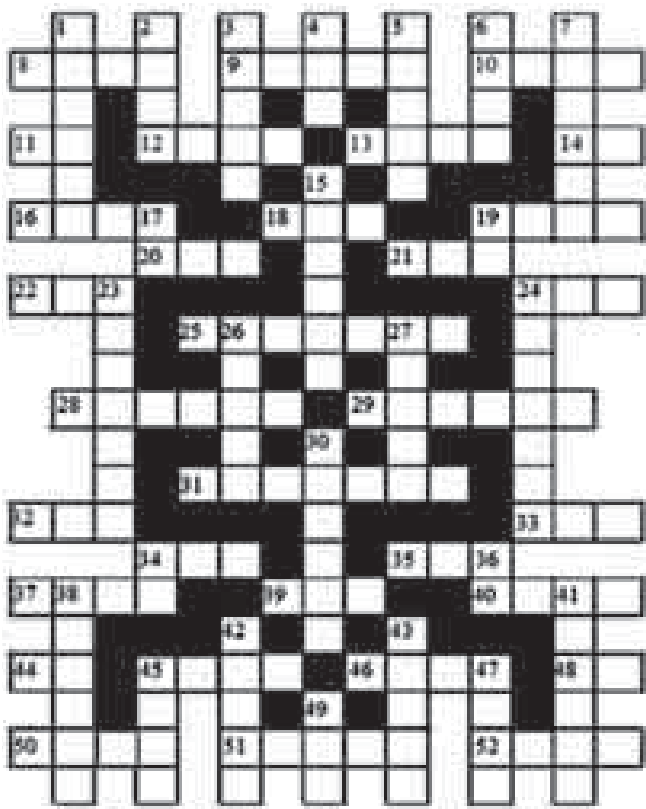
– Хуржунунгу бери тут, – деп, ол ала-ны, жумуртхаланы алгын кибик, сакъ, бирем-бирем алып, ары салды.

– Сау болугъуз, – деп, кыыз багъасын узатды.

– Анангы сютюндөн халалды, ариу. Была санга чегемли жашны саугаларыдыла, – деп, аны кёзюне кыарады. Ала тенгиз суу бетли эдиле – жашны жашырын кыуанча чакырган кёзле.

ЗАЛИЙХАНЛАНЫ
Жанакъайыт.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 8. Бир зат этдирирге не терге алгандан келишим. Заказ. 9. Къурманлыкъ хантус. 10. Гулоч. 11. Кеп адамны жыкыганды ол урушда. 12. Бизни эпосузбуну жигити. 13. Къарт киши. 14. Тартылган мирзю. 16. Къарачайда суу. 18. Эрттен. 19. Эр киши сабий. 20. Олимп тау бизни тилибизде. 21. Юйренмеген байтал. 22. Зат. 24. Кыанатлы. 25. Затны сакълаучу. 28. Эфендини сабийлени низамгъа салган таягы. 29. Улуу мал. 31. Жатхан жер. 32. Жаз башы ай. 33. Кыанатлы. 34. Малны этин терисине чулгъап, уруда биширген. 35. Шаркыда суу алуучу жер. 37. Континентледен бири. 39. Лакъырда сёз. 40. Кореяга алгын алай айтхандыла. 44. Бийик жер. 45. Тошлак. 46. Ичги. 48. Хайуан. 50. Кенделен жанында аллай аты бла сырт барды. 51. Асыралган кый. 52. Онг.

ЁРЕСИНЕ: 1. Гитче чалгычыкыла. 2. Затны энчилиги. 3. Къурурган нартыю сабак. 4. Эрттенликде хансха тошеди. 5. Адам тукъуму, кыауум. 6. Жылкы. 7. Сары чайыр таш. 15. Сют баш. 17. Тюрсюн. 19. Адамны ёлторген от. 23. Бизге жууук миллет. 24. Жанып башлау. 26. Жип. 27. Тонаучу. 30. Мылы жерде ёсген гюл. 34. Чыпчыкны юю. 36. Аллай кийим да болады. 38. Артыкылык. 41. Бек иги. 42. Ёрелей кыуруп кыалган терек. 43. Тёзюмлюок. 45. Кылычдан да тошеди, сюйме-кликден да болады. 47. Минги тау тийресинде тау. 49. «Жияуук» терек.

ГАЗЕТНИ 79-ЧУ НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 7. Сабанлыкъ. 8. Чуухурун. 11. Габара. 13. Усхур. 14. Къагъанакъ. 15. Кыансуат. 16. Талауул. 20. Тансыкылыкъ. 22. Чеплеу. 23. Ырысыч. 24. Тежеуот. 25. Агартыу. 29. Чалдиш. 30. Таурух. 31. Улуу кыулак. 34. Жамуат. 37. Шинхара. 38. Ахшылыкъ. 39. Гокка. 41. Тахта. 42. Пилорама. 43. Жалгъаууч. **Ёресине:** 1. Балата. 2. Булунгу. 3. Атайтмаз. 4. Сууалчан. 5. Бурнак. 6. Бурчакъ. 9. Маралкёз. 10. Схауатчы. 12. Кыйгычы. 17. Кыалыубала. 18. Сыйлатхан. 19. Кенгешиу. 21. Ырхылау. 26. Чайнашки. 27. Чакырым. 28. Жумуртха. 32. Къаратон. 33. Кимисан. 35. Ахшам. 36. Мырза. 40. Абирек. 41. Туумаакъ.

Соруу-жууап

Президентле бир бирлерине кыаллай атла кырашдырадыла?

Иранны президенти **Хасан Роухани Дональд Трамп**ха не заманда да ариу айтмаганды, арт жолда уа «сылхыр» деп атаганды. Корея Халкъ Демократия Республиканы башчысы **Ким Чен Ын** да АБШ-ны оноучусуна «акъылдан шахшан къарт» деген эди (аны бла тобешгинчи). Венесуэланы лидери **Николас Мадуро** уа Трампха «жангы Гитлер» деп атаганды. Колумбиячы коллегасы **Иван Дукеге** «ол ибилисиди», Мексиканы алгыннгы президенти **Энрике Пенья Нето**гъа уа «Трампа - артыкылык этген къоркъакъ» дегенди.

Филиппинлены президенти **Родриго Дутерте** да АБШ-ны алгыннгы президенти **Барак Обама**гъа бла ООН-ну алгыннгы генеральный секретары **Пан Ги Мун**гъа аман айтырдан кыалмаганды – биринчисине «сыйнадан туугъан», экинчисине уа «барып тохтагъан тели» дегенди.

Уругвайны алгыннгы башчысы **Хосе Мухика** аргентиналы коллегасы **Кристина Киршнерге** «къарт обур» деп атаганды. Белоруссияны президенти **Александр Лукашенко** уа Еврокомиссияны алгыннгы башчысы **Мануэл Барроза**гъа халкъ да турганлай «сылхыр теке» дегенди.

«Аргументы и факты» газет.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зуухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламы информацияны эркинликлерин кыоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин аты проспекти, 33

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда кыол салынады. 20.00 сагъатда кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРГАНЛА:

Мусукаланы Сакинат - дежурный редактор; Кетечиланы Зульфия, Кучукланы Сафит - жууаплы секретары орунбасары; Зезаланы Лида - (1,2,3,4-чю бетле), Гезиланы Валентина - (9,10-чю бетле), Ахкёбекланы Жаннет - (11,12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1412 экз. Заказ № 623

Багъасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспекти, 5

электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru